

Dr hab. Judyta Rodzińska-Nowak, prof. UJ
Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego
Ul. Gołębia 11
31-007 Kraków

Kraków, 18.02.2025

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowego

Pani dr Anny Strobin

**przygotowana w związku z postępowaniem w sprawie nadania stopnia
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie Archeologia**

Pani dr Anna Strobin ukończyła z wyróżnieniem studia w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, uzyskując w roku 1998 tytuł magistra na podstawie pracy zatytułowanej *Podwójne pochówki ciałopalne w kulturze przeworskiej*, napisanej pod opieką prof. dr hab. Magdaleny Mączyńskiej. Jednakże już wybór tematu pracy doktorskiej zwiastował, jak się później okazało, trwałą zmianę kierunku zainteresowań Habilitantki, bowiem dotyczył problematyki ceramiki kultury oksywskiej. Rozprawa ta, przygotowana również pod kierunkiem prof. dr hab. Magdaleny Mączyńskiej, została obroniona w roku 2004 na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego. Od tego czasu zainteresowania badawcze dr Anny Strobin koncentrują się głównie wokół zagadnień różnicowania kulturowego obszarów leżących w basenie Morza Bałtyckiego w młodszym okresie przedrzymskim. W latach 2000–2007 była ona zatrudniona w macierzystym Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, od roku 2000 na stanowisku asystenta, a od roku 2005 na stanowisku adiunkta, natomiast od roku 2007 do chwili obecnej pracuje jako adiunkt w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego, od trzech lat pełniąc także funkcję wicedyrektora tegoż Instytutu. W ciągu ostatniego dwudziestolecia dr Anna Strobin systematycznie podejmowała różnorodną aktywność naukową, stając się rozpoznawalną badaczką epoki żelaza.

**Ocena osiągnięcia naukowego, wskazanego jako podstawa ubiegania się o nadanie
stopnia doktora habilitowanego**

Osiągnięcie naukowe przedłożone do recenzji, będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, stanowi monografia pt. *Brzytno, stanowisko 7. Cmentarzyska kultury oksywskiej i wielbarskiej oraz z okresu wędrówek ludów na Wysoczyźnie*

Żarnowieckiej oraz cykl siedmiu powiązanych ze sobą tematycznie artykułów, zamieszczonych w periodykach znajdujących się na liście czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zatytułowany *Młodszy okres przedrzymski na Pomorzu Wschodnim*.

Monografia poświęcona nekropoli w Brzynie, stan. 7, pow. pucki, woj. pomorskie, została wydana w roku 2021, nakładem wydawnictwa *Bernardinum* w Pelplinie. Książka obejmuje łącznie 431 stron, na które składa się 230 stron tekstu oraz 199 bardzo starannie przygotowanych tablic prezentujących inwentarze grobowe. Wysoczyzna Żarnowiecka należy do obszarów stosunkowo słabo poznanych pod względem archeologicznym, tym bardziej więc godna odnotowania jest publikacja znacznej serii materiałów zabytkowych pochodzącej z badań wykopaliskowych prowadzonych przez Habilitantkę w latach 2011-2016 na wspomnianym stanowisku nr 7 w Brzynie, znanym już od lat trzydziestych minionego stulecia. W jego obrębie odkryto cmentarzysko użytkowane przez ludność kultury oksywskiej, następnie kultury wielbarskiej, a w dalszej kolejności przez grupę osadników skandynawskich, która przybyła na południowe wybrzeża Bałtyku w okresie wędrówek ludów.

Układ monografii nie budzi zastrzeżeń. Po części wstępnej, zawierającej ogólne informacje o stanowisku i wcześniejszych odkryciach, w tym przedwojennych, następuje klarownie skomponowany katalog, w którym znajdują się szczegółowe opisy obiektów oraz pozyskanych z nich źródeł, a także opisy materiałów mających charakter znalezisk luźnych. W części analitycznej zostały niezwykle drobiazgowo, na szerokim tle porównawczym, omówione poszczególne kategorie zabytków, wchodzących w skład inwentarzy grobowych, datowanych na młodszy okres przedrzymski, okres rzymski oraz wędrówek ludów, tj. elementy stroju i ozdoby; uzbrojenie; przedmioty codziennego użytku, narzędzia i przybory; naczynie szklane oraz ceramika. Na omawianej nekropoli najliczniej reprezentowane są materiały wiązane z kulturą oksywską. Zważywszy na fakt, że wciąż widoczny jest niedostatek studiów nad tą jednostką, a niekiedy kwestionowana jest nawet zasadność jej wydzielenia, z satysfakcją należy stwierdzić, że prace Habilitantki nad materiałami zabytkowymi pochodzącymi z cmentarzyska w Brzynie dostarczyły nowych, istotnych danych odnoszących się do poznania specyfiki tego środowiska kulturowego. Uwaga ta dotyczy, między innymi, zróżnicowania form zapinek typu *geschweifite*, a także powiązań ludności zamieszkującej tę część Pomorza w fazie A3 młodszego okresu przedrzymskiego z obszarami środkowych Niemiec i Jutlandii, widocznych w świetle analizy elementów uzbrojenia, a także niektórych części stroju (klamer do pasa). Ważne są też konstatacje

Habilitantki odnoszące się do wkładu lokalnej populacji w proces kształtowania się nowej jakości kulturowej, tj. kultury wielbarskiej, bowiem najpóźniejsze groby ciałopalne przedstawicieli kultury oksywskiej datuje ona na fazę A3/B1, którą utożsamia z początkami wczesnego okresu rzymskiego. Wykazała również, że ludność kultury wielbarskiej składała swoich zmarłych na omawianym cmentarzysku do fazy C1 młodszego okresu rzymskiego. Najpóźniejsza faza użytkowania nekropoli w Brzynie, datowana na drugą połowę V w. i początek w. VI, wiąże się, jak już wspomniano, z krótkotrwałą obecnością kolejnych grup ludności wywodzącej się ze Skandynawii.

Habilitantka poczyniła interesujące obserwacje dotyczące zróżnicowania obrządku pogrzebowego na analizowanej nekropoli. W odniesieniu do młodszego okresu przedrzymskiego odnotowała między innymi ślady praktyki rytualnej polegającej na wypalaniu (tj. oczyszczaniu) wnętrza jam grobów ciałopalnych, a także specyficzne zwyczaje w zakresie sposobu układania elementów uzbrojenia w popielnicy. W przypadku dwóch grobów ludności kultury wielbarskiej Autorka uchwyciła pozostałości łodzi-dłubanek, które posłużyły jako trumny, co poświadcza związki ludności tej kultury ze Skandynawią, a także stwierdziła obecność śladów intencjonalnego naruszania grobów w starożytności, rejestrowane także na innych nekropolach ludności tej jednostki. Należy zauważyć, że w kilku miejscach tekstu monografii pojawia się informacja o odkryciu w Brzynie grobów ciałopalnych, w których nie odnaleziono szczątków kostnych. Habilitantka przy tej okazji przytacza poglądy innych badaczy, stanowiące próbę interpretacji takiego stanu rzeczy, jednakże powstrzymuje się od wskazania, którą z przedstawionych możliwości uważa za najbardziej prawdopodobną w omawianych przez siebie przypadkach.

W dalszej kolejności przedstawiona została chronologia omawianego cmentarzyska, z uwzględnieniem wyników obserwacji odnoszących się do jego stratygrafii horyzontalnej. Chronologię określono w oparciu o wyniki drobiazgowej analizy materiału zabytkowego, uzupełnione niekiedy o rezultaty datowania radiowęglowego. Niekiedy można odnieść wrażenie, że przy określaniu chronologii względnej niektórych inwentarzy Habilitantką kierowała nadmierna ostrożność. Przykładowo, inwentarz obiektu nr 100 zawierający między innymi fragment fibuli o konstrukcji środkowolateńskiej, przypuszczalnie typu A, a także fragmenty zapinki żelaznej o konstrukcji późnolateńskiej typu M-N, jest datowany na fazę A2/A3, podczas gdy mógłby być datowany na fazę A3. W uwagach końcowych Habilitantka ograniczyła się jedynie do dość ogólnych stwierdzeń, a szkoda, bo można było wypunktować w tym miejscu znaczny potencjał poznawczy stanowiska i zaakcentować efekty swej rzetelnej pracy.

Zgodnie z obowiązującymi obecnie standardami, słusznie zakładającymi konieczność stosowania podejścia interdyscyplinarnego w archeologii, osobną część monografii stanowią Aneksy, w których znalazły się rezultaty analizy antropologicznej ludzkich szczątków kostnych (autorzy: Franciszek Rożnowski, Lidia Cymek, Miroslav Kopecký); wyniki badań nad makroskopowymi szczątkami roślinnymi (autorstwa Marii Michniewicz); analiza surowcowa i technologiczna zabytków ze stopów miedzi i srebra (autorstwa Jarosława Strobina) oraz wyniki studiów nad pozostałościami tekstyliów (autorstwa Łukasza Antosika).

Należy stwierdzić, że scharakteryzowana wyżej monografia stanowi świadectwo znakomitego opanowania przez Habilitantkę warsztatu badawczego archeologa, zarówno w zakresie prac terenowych, jak i studiów gabinetowych. Zamieszczone wyżej drobne uwagi o charakterze polemicznym nie rzutują na ogólną, bardzo wysoką ocenę tej książki.

Drugi element przedstawionego do recenzji osiągnięcia naukowego stanowi, jak już wspomniano, cykl artykułów dotyczących problematyki młodszego okresu przedrzymskiego na Pomorzu Wschodnim. Tematyka tych tekstów jest zróżnicowana i odnosi się do kilku istotnych zagadnień. Pierwszym z nich jest kwestia obecności grobów inhumacyjnych w kulturze oksywskiej (*Groby szkieletowe w kulturze oksywskiej*, „Archeologia Polski” 68, 2023, 91–160). Artykuł ten zawiera katalog grobów inhumacyjnych znanych z nekropoli wspomnianej jednostki, cenne uwagi odnoszące się do charakterystyki tych pochówków i ich datowania, a także sugestie dotyczące genezy rytuału inhumacji w środowisku kulturowym, w którym dominowało ciałopalenie.

Dwa kolejne artykuły wpisują się w niezwykle ważny dla studiów nad obszarem Pomorza nurt tzw. archeologii archiwalnej. Poświęcone są one dwóm cmentarzyskom: w Żukczynie, pow. gdański (*Niepublikowane materiały z cmentarzyska w Żukczynie, powiat gdański (dawn. Suckschin, Kr. Danziger Höhe) w świetle archiwum Józefa Kostrzewskiego*, „Wiadomości Archeologiczne” LXXI, 269–287) oraz w Gdańsku-Oliwie, stan. 4 (*U podnóża Pacholka. Zapomniane cmentarzysko kultury oksywskiej i wielbarskiej w Gdańsku-Oliwie, stan. 4 (dawn. Oliva, Kr. Danziger Höhe)*, „Pomorania Antiqua” XXX, 203–242). W obydwu wypadkach Habilitantka poszerzyła bazę źródłową dostępną dla ogółu badaczy młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego, sięgając po cenne archiwalia, pochodzące z drugiej połowy XIX i z początków XX w. Przeprowadzenie ich wnikliwej analizy zaowocowało publikacją wspomnianych archiwaliów, a także zweryfikowanych informacji o odkrytych na obydwu nekropolach materiałach zabytkowych.

Innym ważnym zagadnieniem, będącym przedmiotem aż trzech artykułów, jest problematyka zróżnicowania klamer do pasa używanych przez ludność kultury oksywskiej

(*Bronze tripartite belt hooks from Pomerania as proof of cultural connections in the Late Pre-Roman and Roman Period*, „Wiadomości Archeologiczne” LXX, 3–42; *Einer oder zwei? Ein Stabgürtelhaken der Form Traunstein vom Gräberfeld Brzyno, Fundplatz 7 (woj. pomorskie / PL)*, „Archäologisches Korrespondenzblatt” 52/2, 249–264; *Jednoczłonowe klamry do pasa Kostrzewski typy Ib i Iib. Zróżnicowanie – chronologia – inspiracje*, „Wiadomości Archeologiczne” LXXIV, 19–59). Habilitantka skatalogowała i skartowała znaleziska tej kategorii, również te dotąd niepublikowane, pozyskane w wyniku przeprowadzonej kwerendy archiwalnej i muzealnej, a następnie dokonała ich kompleksowej, wieloaspektowej analizy pod względem zróżnicowania typologicznego, techniki wykonania, składu surowcowego, a nawet czytelnych śladów napraw. Ponadto, ponownie przyjrzała się chronologii tej grupy zabytków, przypisała im rolę wyznaczań stroju kobiecego, by następnie, w oparciu o rezultaty tych studiów, wskazać na powiązania ludności kultury oksywskiej ze środowiskiem jastorfskim. Interesującym uzupełnieniem scharakteryzowanej wyżej problematyki młodszego okresu przedrzymskiego na Pomorzu jest artykuł poświęcony unikatowej pęsetce brązowej, pochodzącej z cmentarzyska kultury oksywskiej w Wyczechowie, pow. kartuski. Tekst ten stanowi przykład rzetelności badawczej i erudycji Autorki.

W świetle powyższych uwag bardzo wysoko wypada ocenić także drugą część recenzowanego osiągnięcia naukowego. Wszystkie wymienione artykuły świadczą o rozległej wiedzy Habilitantki, dogłębnej znajomości literatury przedmiotu, umiejętności korzystania z różnorodnych zasobów źródeł oraz prowadzenia wielowątkowej analizy materiałów zabytkowych. Prace Pani dr Anny Strobin charakteryzuje godna podziwu uczciwość wobec źródła archeologicznego w całej jego złożonej naturze. Tą właśnie cechą należy zapewne tłumaczyć widoczną powściągliwość Habilitantki w formułowaniu efektywnych wniosków, mających charakter interpretacji odnoszących się do mechanizmów przebiegu badanych procesów kulturowych. Można odnieść wrażenie, że woli ona raczej zatrzymać się w pół kroku, niż pójść w swej interpretacji o jeden krok za daleko... W czasach, w których tak łatwo stawia się hipotezy nieoparte gruntowną wiedzą źródłoznawczą, taka powściągliwość zasługuje na szacunek, choć niekiedy może ona pozostawiać w czytelniku poczucie niedosytu.

Ocena pozostałego dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego

Zainteresowania badawcze Habilitantki, jak już nadmieniono na wstępie, koncentrują się od lat wokół zagadnień młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego na obszarach

położonych w basenie Morza Bałtyckiego, choć porusza ona też niekiedy problematykę wczesnej epoki żelaza oraz okresu wędrówek ludów. Pani dr Anna Strobin opublikowała dotąd łącznie około 50 prac, wśród których są zarówno publikacje samodzielne, jak i tworzone w zespołach autorskich, a także brała udział w redakcji prac zbiorowych. Wystąpiła z referatami na ponad 30 krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Uczestniczyła w licznych badaniach wykopaliskowych na stanowiskach z epoki żelaza w Polsce, a także za granicą (w Niemczech oraz w Ukrainie). Dane te świadczą o jej znacznej i systematycznej aktywności.

W pozostałym dorobku publikacyjnym Habilitantki na szczególną uwagę zasługuje książka bazująca na jej rozprawie doktorskiej pt. *Ceramika naczyniowa kultury oksywskiej*. W monografii tej, powstałej w ramach realizacji tzw. grantu promotorskiego, finansowanego ze środków Komitetu Badań Naukowych, zaproponowała ona nowy system klasyfikacji ceramiki tej jednostki, uściśliła jej datowanie, a także wskazała na jej związki stylistyczne z ceramiką występującą w środowisku kultury jastorfskiej, przeworskiej, a także wielbarskiej.

Warto zaznaczyć, że Habilitantka uczestniczyła w projekcie *The past societies. Polish lands from the first evidence of human presence to the Early Middle Ages 4, 500 BC – 500 AD*, co zaowocowało dwoma rozdziałami (jednego była autorką, a drugiego współautorką) w czwartym tomie tego pięciotomowego wydawnictwa, zredagowanym przez Aleksandrę Rzeszotarską-Nowakiewicz (2016).

Jeszcze w czasie pracy w Uniwersytecie Łódzkim dr Anna Strobin podjęła współpracę z licznymi placówkami muzealnymi, mającymi w swych zbiorach zabytki z terenu Pomorza (między innymi z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku; Muzeum w Lęborku; Muzeum w Koszalinie; Muzeum Narodowym w Szczecinie). Współpracę tę kontynuuje do dnia dzisiejszego, biorąc udział w opracowywaniu materiałów zabytkowych. Ponadto, zdobywała doświadczenie w zagranicznych instytucjach archeologicznych podczas pobytów studyjnych w Niemczech (Freie Universität Berlin, Universität Greifswald, Museum für Vor- und Frühgeschichte, Stralsund Museum, Archäologisches Landesmuseum Mecklenburg-Vorpommern) oraz w Danii (National Museum of Denmark, Bornholms Museum, Moesgaard Museum). Pracując w Uniwersytecie Gdańskim kierowała dotąd dwoma grantami finansowanymi przez Narodowe Centrum Nauki oraz dwoma projektami własnymi finansowanymi przez tę Uczelnię.

Od początku swej kariery akademickiej Habilitantka prowadzi zajęcia dydaktyczne (ćwiczenia, konwersatoria, wykłady, seminaria, ćwiczenia terenowe), głównie dla studentów kierunku Archeologia, ale także dla studentów kierunku Historia, a ostatnio również dla

doktorantów Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego i Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Wypromowała dotąd ponad pięćdziesięciu licencjatów, recenzowała liczne prace licencjackie i magisterskie. Wspierała także studentów w podejmowanych przez nich próbach redagowania tekstów do publikacji i w przygotowywaniu wystąpień konferencyjnych. Ponadto, pełni obecnie funkcję wicedyrektora Instytutu Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego.

Konkluzje

Reasumując wszystkie powyższe uwagi należy stwierdzić, że osiągnięcie stanowiące przedmiot postępowania habilitacyjnego, na które składa się monografia zatytułowana *Brzno, stanowisko 7. Cmentarzyska kultury oksywskiej i wielbarskiej oraz z okresu wędrówek ludów na Wysoczyźnie Żarnowieckiej* oraz cykl powiązanych tematycznie artykułów pt. *Młodszy okres przedrzymski na Pomorzu Wschodnim*, stanowi niewątpliwie znaczący wkład w rozwój dyscypliny archeologia, a zatem spełnia ustawowe wytyczne, zawarte w art. 219, ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (z późniejszymi zmianami). Ponadto, na uznanie zasługują pozostałe osiągnięcia Habilitantki na polu naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym. Wobec powyższego wyrażam przekonanie, że wybrane osiągnięcie naukowe Pani dr Anny Strobin, jak również pozostały jej dorobek, spełniają wymogi niezbędne do nadania stopnia doktora habilitowanego, określone w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (z późniejszymi zmianami), w artykule 219. Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie Pani dr Anny Strobin do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

